

A magyar–dél-koreai diplomáciai kapcsolatok normalizálása, az elmúlt húsz év eredményei

Torzsa István

Húsz éve, 1989. február 1-jén Horn Gyula akkori külügyminisztériumi államtitkár és Choi Ho Joong dél-koreai külügyminiszter Szöulban aláírta a Magyar Népköztársaság és a Koreai Köztársaság közötti diplomáciai kapcsolatok létesítéséről szóló jegyzőkönyvet.¹ Az esemény fontosságát jelezte, hogy a koreai televíziók adásukat megszakítva, élő adásban számoltak be arról.

A történelmi jelentőségű lépés egyrészt utat nyitott Dél-Korea számára viszonyának rendezésére kommunista szomszédjaival, a Szovjetunióval és Kínával, másrészt pedig igazolta Roh Tae Woo államfő „északi politikájának” helyességét.

A magyar–dél-koreai együttműködést 1988-ig a politikai kapcsolatok szinte teljes hiánya jellemezte, ami – a történelmi múlt ismeretében – aligha szorul magyarázatra. Jól ismert, hogy a második világháború után hazánk a vele azonos ideológiai alapon álló kommunista Északot, a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságot ismerte el a Koreai-félsziget egyedüli törvényes rendszerének.²

A nyolcvanas évek elején hazánkban elkezdődött, a korábbiaknál kedvezőbb folyamatok közepette az MSZMP legfelső vezetése 1982-ben, majd az MSZMP PB 1983 júniusában foglalkozott a Dél-Koreához fűződő kapcsolatainkkal.³ Az akkori állásfoglalás értelmében mód nyílt a nem politikai jellegű, főleg nemzetközi fórumokon való kapcsolatfelvételre. Egyedi elbírálás alapján már több magyar állampolgár vehetett részt Dél-Koreában tartott rendezvényeken, illetve engedélyezték dél-koreai állampolgárok hasonló célú beutazását Magyarországra is.

1983-ban egy ideig úgy tűnt, hogy minőségi változás következhet be a magyar–dél-koreai együttműködésben. Az év őszén, október 2. és 13. között ugyanis Szöulban került sor az Interparlamentáris Unió 70. közgyűlésére.⁴ Bár a phenjani vezetés mindent megtett annak érdekében, hogy megakadályozza a szocialista országok küldöttségeinek Dél-Koreába utazását, bojkottra bírva rá azokat, nálunk megszületett a politikai döntés részvételünkről. Ezt a KNDK vezetése kifejezetten barátságtalan gesztusnak értékelte, aminek nemcsak diplomáciai csatornákon adott hangot, hanem a sajtóban is, amely egyértelműen az akkori vezetés tudomására hozta, hogy a magyar részvételnek a két ország közötti kapcsolatokra nézve negatív következményei lesznek.⁵

Annak, hogy mégsem voltunk ott Szöulban, nem az északi zsarolás volt az oka. Emlékeztet, hogy 1983. szeptember 1-jén egy dél-koreai utasszállító repülőgép a Szovjetunió légterébe tévedt, amelyet a szovjet légvédelem lelőtt.⁶ Az eset körülményei azóta sem nyertek egyértelmű tisztázást, viszont heves szovjetellenességet váltottak ki Dél-Koreában. Az akkori helyzetben Moszkvában született meg az a döntés, amely lehetetlenné tette a magyar részvételt az IPU Közgyűlésén. A Moszkvából jött ukázt Budapesten tudomásul vették. Jellemző az észak-koreai vezetés mentalitására, hogy a szöuli tanácskozás után hivatalosan köszönetet mondtak a velük baráti viszonyban lévő országok vezetésének, beleértve hazánkat is, amiért elfogadva a phenjani álláspontot, az IPU szöuli konferenciájának bojkottálása mellett döntöttek.

Hasonló volt a helyzet az olimpia körül is, de akkor már egy megváltozott léggör jellemezte a kelet–nyugati együttműködést s Phenjan erőfeszítései az alkalommal eredménytelenek maradtak.

Az évtized második felében már egyre jobban értek a feltételek a kétoldalú kapcsolatok valamilyen formában történő legalizálására. Kótai Géza, az MSZMP KB Külügyi Osztályának vezetője Várkonyi Péter külügyminiszterhez 1987-ben írt levelében lényegében szabad jelzést adott a kamarai képviselők felállításáról szóló tárgyalásoknak.⁷ Még abban az évben, majd 1988-ban jelentősen megelénkültek a magyar–dél-koreai kapcsolatok. Több alkalommal került sor Bartha Ferencnek, az MNB akkori elnökének s Lőrincze Péternek, a Magyar Gazdasági Kamara főtítkárának szöuli látogatására, a kamarai képviselők nyitására szóló tárgyalásokra.⁸

A Koreai Kereskedelmi és Ipari Kamara, valamint a Magyar Gazdasági Kamara képviselőinek kölcsönös felállítása összhangban volt az 1988-as szöuli Nyári Olimpiai Játékokon való részvételünkre vonatkozó döntéssel, amelyet a volt szocialista országok közül elsőként hoztunk meg. Az ideológiamentes kapcsolatbővítéshez jó lehetőséget és jelentős ösztönzést adott Roh Tae Woo akkori államfő 1988. július 7-i nyilatkozata. Nem hagyható azonban figyelmen kívül az sem, hogy akkor Magyarországon már jelentős változások vették kezdetüket. Az ország túl volt az MSZMP 1988. májusi országos értekezletén. Kádár Jánost Grósz Károly váltotta fel a párt élén, aki, mint miniszterelnök-pártfőtítkárr, szabadabb kezet biztosított azok számára, akik elérkezettnek látták kapcsolataink normalizálását a Koreai Köztársasággal. A következő hónapban Demján Sándor, a Magyar Hitelbank akkori elnöke utazott Szöulba, és jelezte, hogy Magyarország kész még az olimpia előtt vagy közvetlenül utána diplomáciai kapcsolatokat létesíteni a Koreai Köztársasággal, azzal a feltétellel, hogy Szöul egymilliárd dollár értékű gazdasági csomagról ír alá megállapodást. Jelezte továbbá érdekeltségünket a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztése terén.⁹

A Demján-látogatás újabb tárgyalásokat indukált. Ebbe a folyamatba illeszkedett Park Chul Un elnöki politikai tanácsadó július 5-i titkos budapesti látogatása. Park intenzív tárgyalásokat kezdett Bartha Ferencsel, az MNB újonnan kinevezett elnökével,

aki megerősítette az 1 Mrd USD összértékű gazdasági együttműködésre vonatkozó magyar igényt, a dél-koreai politikus pedig a diplomáciai kapcsolatok azonnali felvételét szorgalmazta.¹⁰ (A megbeszéléseken a koreai fél 400 millió USD-t ajánlott hitel formájában, míg a magyar oldal 800 millió dollárra csökkentette elvárását.)¹¹

Kétoldalú kapcsolataink normalizálását követően elhangzottak olyan megjegyzések, hogy Dél-Korea pénzért vette meg a magyar elismerést, míg mi eladtuk magunkat. Ennek ellentmond Grósz Károly kijelentése, aki a nála júliusban udvariassági látogatást tett Park Chul Unnak, aki akkor is sürgette a diplomáciai kapcsolatok azonnali felvételét, azt mondta: „Ne akarják pénzzel megváltani kapcsolatainkat, mi sem akarjuk megvásárolni. A jól alakuló együttműködéssel párhuzamosan, fokozatosan fejlesszük azokat.”¹²

A tanácsadó – a gazdasági tárgyalások mellett – előzetes tájékoztatást adott a magyar vezetésnek Roh Tae Woo elnök július 7-én elmondott külpolitikai programnyilatkozatáról.¹³ Az elnöki deklaráció a bevezetőben rámutatott, hogy az ország megosztottsága már addig is sok szenvedés forrása volt a Koreai-félszigeten. Ezért minden koreai számára a legszentebb feladat az ország egyesítésének elősegítése. Az ideológiában és a társadalmi berendezkedésben különböző két Korea a testvérháborút követően az egymás iránti bizalmatlanság éveiben élt. Bár az ország megosztottsága nem a koreai emberek akarata volt, az egyesítéssel nem várhatnak másokra, neki kell fogni az észak–déli megbékélés, az együttműködés kiépítéséhez. Ehhez jó hátteret biztosítottak a világban végbement pozitív változások, s történelmi lehetőséget teremtettek az áttöréshez a koreaközi kapcsolatokban is. Az elnök rámutatott, hogy a koreaiaknak nem szabad szem elől téveszteniük, hogy egy etnikumot képeznek, amelynek hagyományai, kultúrája, közös múltja több ezer évre nyúlik vissza. Az akadályok lépésről lépésre történő lebontásával elő kell segíteni az akkori, több mint hatvanmilliószámú nemzet egymásra találását. Roh Tae Woo ígéretet tett népének és a világnak arra, hogy mindent megtesz az ország egyesítéséért és annak érdekében az alábbi konkrét elképzeléseket vázolta és javasolta Északnak:

1. Dél mindent elkövet annak érdekében, hogy Dél és Észak lakossága, beleértve a politikusokat, üzletembereket, újságírókat, egyházi, kulturális vezetőket, tudósokat, gyermektájakat, szabadon utazhassanak s vonatkozzon ez a külföldön élő koreaiakra is.

2. Humanitárius megfontolásból még az erre vonatkozó vöröskeresztes tárgyalások sikeres befejezése előtt aktívan támogatják a családtagok felkutatását, szabad levelezésük, utazásuk biztosítását.

3. Dél megnyitja a kapukat a koreaközi kereskedelem számára, amelyet a nemzeti közösségen belüli kereskedelem formájának tekint.

4. Bízunk abban, hogy a kereskedelem kiegyensúlyozott lesz, ami mindkét fél lakosságának hasznos, s Dél nem fog akadályokat támasztani a vele baráti viszonyban álló országok számára, ha nem katonai jellegű kereskedelmet építenek ki Északkal.

5. Beszüntetik az egymással vetélkedő és konfrontáló diplomáciát, és az együttműködésre helyezik a hangsúlyt annak érdekében, hogy Észak is tegyen pozitív lépéseket

a nemzetközösség irányában. Bízunk abban is, hogy Dél és Észak képviselői szabadon érintkezhetnek egymással a nemzetközi fórumokon.

6. A Koreai-félsziget békéjének erősítése érdekében Dél kész együttműködni Északkal azért, hogy fejlessze kapcsolatát a Koreai Köztársasággal baráti viszonyban álló országokkal, beleértve az Amerikai Egyesült Államokat és Japánt is, s ezzel párhuzamosan növeli erőfeszítéseit a Szovjetunióval, Kínával és a többi szocialista országgal való kapcsolatok kiépítése érdekében.

Roh elnök reményét fejezte ki, hogy Észak pozitívan reagál kezdeményezésére s ez esetben még a fentebb vázoltaknál is kedvezőbb körülményeket alakíthatnak ki a félszigeten.¹⁴

Az „északi politika” néven ismertté vált folyamat hivatalosan a július 7-i nyilatkozat megtételével vette kezdetét. Az elnöki kezdeményezés több része a koreaközi kapcsolatok több mint három évtizedes története során tett javaslatok megismétlése, vagy az idő haladtával bekövetkezett változások figyelembevételén alapult. Abból a szempontból viszont újnak tekintendő, hogy az államfő egyértelművé tette, hogy a Koreai Köztársaság változásokat kíván a koreaközi párbeszédben, de ezzel együtt új alapokra szándékozik helyezni kapcsolatát a szocialista országokkal is. Erre a lehetőséget belpolitikai szempontból az ország szilárd helyzete, gazdasági hatalma biztosította. Külpolitikai szempontból pedig főleg a gorbacsovi politika által kiváltott folyamatok, amelyek a Koreai-félszigeten is éreztették hatásukat.¹⁵ Az új lendülettel a legmagasabb szinten ismét beindult szovjet–amerikai párbeszéd (Genf, 1985. november; Reykjavík, 1986. április; Washington, 1987. december; Moszkva, 1988. május) nemcsak a két szuperhatalom viszonyát helyezte új alapokra, hanem a kelet–nyugati légkört is jelentősen javította. Sok szempontból Szöulban korainak tartották, de azért figyelemmel kísérték Gorbacsov 1986. júliusi vlagyivosztoki és 1988. szeptemberi krasznnojarszki beszédét az ázsiai és csendes-óceáni térség biztonságáról.¹⁶ Ugyancsak ebbe a folyamatba illeszkedett Sevardnadze 1988. szeptemberi ENSZ-közgyűlési beszéde a szovjet külpolitika ideológiai elemektől való megtisztításáról.¹⁷ Jelentős javulás volt megfigyelhető a szovjet–kínai viszonyban is, miközben Japán helyzete is tovább erősödött. Vagyis, a térségben közvetlenül érintett nagyhatalmak – az Amerikai Egyesült Államok, a Kínai Népköztársaság, Japán és a Szovjetunió – mind kétoldalú, mind többoldalú alapon együttműködésük fejlesztésére, a még nyitott vagy vitás kérdések lehetséges rendezésére törekedtek. Ezzel párhuzamosan Szöulban minden idők legnagyobb nyári olimpiájának megszervezésére készültek, s nem volt kétséges, ha sikerül azt zavaró események nélkül lebonyolítani, a Koreai Köztársaság nemcsak sportdiplomáciai, hanem jelentős politikai sikereket is elér. A szöuli olimpia nem tudta elősegíteni az észak–déli megbékélést, a kapcsolatok fejlesztését, de vitathatatlanul hozzájárult Dél-Korea és a kelet-európai országok együttműködésének javításához.

A dél-koreai miniszterelnök már Roh Tae Woo 1988. július 7-i nyilatkozata előtt, július 3-án kezdeményezte északi partnerénél, hogy a két Korea miniszterelnöki szinten

létesítsen egymással kapcsolatot. A szöuli javaslat – hasonlóan a korábbi, hasonló felvételekhez – ez alkalommal is érdemi válasz nélkül maradt.¹⁸ Ilyen előzményeket követően került sor a júliusi elnöki beszédre, amely illeszkedett abba a folyamatba, amelyet Roh Tae Woo elnöki beiktatása során felvázolt, s egyúttal elkötelezte magát az *északi politika* mellett.¹⁹ A nyilatkozat abból indult ki, hogy a két Koreának végre sikerül véget vetnie az addigi ellenségeskedésnek és létrehozni a nemzeti közösséget, amelyben a függetlenség, a béke és a demokrácia elvei alapján valósulna meg az együttműködés. Miben is áll a már említett hat pont lényege?

1. Dél- és Észak-Korea lakosságának szabad érintkezése, illetve a külföldön élő koreaiak szabad utazása mögött az a cél állt, hogy a közös megértés elősegíti az ország integritásának helyreállítását, amihez viszont nélkülözhetetlen az emberek közötti kapcsolatok kiépítése. A több mint négy évtizedes megosztottság fő oka – az ideológiai különbségeken túl – abban keresendő, hogy Dél és Észak között a bizalmatlanság vert gyökeret. Ezért javasolta a Koreai Köztársaság, hogy az emberek cseréjének ki kell terjednie a politikusokra, üzletemberekre, újságírókra, egyházi vezetőkre, művészekre stb., mivel e csoportok a nép széles körét képviselnék, s kölcsönös utazásuk pozitívan hatna a bizalomépítésre. Nem véletlen, hogy a javaslat kiterjedt a külföldön élő koreaiakra is, hiszen akkor mintegy kétmillió koreai élt Nyugaton és az úgynevezett harmadik világ országában, illetve 2,2 millió körül volt a számuk a Szovjetunióban és Kínában. A déli javaslat szerint a megbékélés csak akkor lehet tartós és sikeres, ha az nemcsak a két Korea határain belül, hanem az azokon kívül élő koreai nemzetiségűekre is kiterjed.

2. A második pont a kettészakadt családok szenvedésein kívánt mielőbb enyhíteni. Ez nemcsak humanitárius kötelezettség, hanem politikai feladat volt – és maradt – mindkét Korea vezetői számára, hiszen tízmillió főről, az összlakosság mintegy hatodáról van szó. Nem véletlen, hogy ez a kérdés a koreaközi tárgyalások középpontjában állt az elmúlt évtizedek során, és ma is fontos szempont maradt. Ennek ellenére az elért eredmény elég siralmas volt, hiszen Roh elnök kezdeményezéséig csak 1985-ben került sor egy korlátozott jelentőségű találkozóra. Ez annál is inkább szomorú, mert nem került volna igazán sokba, hogy legalább a levelezést biztosítsák az érintettek számára. Dél ezúttal is jelezte, kész maximális prioritást biztosítani a problémakörnek még azt megelőzően, hogy a két ország vöröskereszt-szervezete megállapodásra jutna a végrehajtás kérdéseiről.

3. A Dél és Észak közötti kereskedelmet gátló akadályok lebontása szintén nem új keletű probléma. A két fél között a nyolcvanas évek első felében Panmindzsonban folytatott tárgyalásokon is szó volt róla, ezeken Észak szorgalmazta, hogy a közvetlen kereskedelem ne mint a két ország külkereskedelmének része, hanem mint a belkoreai, egy nemzeten belüli kereskedelem kerüljön meghonosításra. Roh Tae Woo javaslata tulajdonképpen a korábbi északi kezdeményezésre épült. Magától értetődik, hogy a koreaközi kereskedelemben semmilyen vámot vagy adót nem alkalmaznának, hiszen

lényegét tekintve belkereskedelemnek tekintenék. (Az akkori célkitűzés mára megvalósulni látszik, hiszen a Keszongban, a 38. szélességi fok mentén húzódó demarkációs vonaltól mintegy 15 km-re északra fekvő valamikori fővárosban épülő dél-koreai ipari komplexumban északi munkaerővel előállításra kerülő termékek minden vám és egyéb illeték nélkül kerülnek vissza Délre.)

4. Teljesen új elem, hogy Dél-Korea nem támasztana kifogást szövetségeseinek Észak-Koreával folytatott, nem katonai jellegű kereskedelme ellen. Ez önmagában is nagy jelentőségű, hiszen Szöul eddig mindent megtett azért, hogy megakadályozza a nyugati országok és a KNDK kapcsolatainak fejlesztését, míg Roh Tae Woo javaslata lényegében csak a COCOM-korlátozásokat hagyná továbbra is életben, azok viszont vonatkoztak valamennyi kommunista országra. Ha ez a gyakorlat beindult volna, jelentős mértékben hozzájárulhatott volna az észak-koreai gazdasági nehézségek csökkentéséhez.

5. A nemzetközi fórumokon való kapcsolattartás lehetősége szintén egyik módja lehetne a két Korea együttműködésének Erre eddig nem volt mód, hiszen Észak és Dél kiélezett versenyt folytatott egymással azért, nehogy az egyik, akár csak egy lépéssel is, de megelőzze a másikat a nemzetközi porondon is. Roh Tae Woo lényegében ennek a küzdelemnek a beszüntetését javasolta, s összességében az mindkét fél számára hasznos lett volna az ENSZ-ben is, ahová Dél szeretett volna mielőbb belépni, akár egyidejűleg Északkal, akár tőle függetlenül, míg a KNDK csak egy Korea belépését tartotta akkor elfogadhatónak.

6. A Roh Tae Woo elnök által meghirdetett *északi politika* egy része a KNDK-val való kapcsolatok fejlesztésére, másik része pedig a kommunista tömb országaival való együttműködés kiépítésére irányult. (Ezen országok csoportjával Dél-Koreának akkor még semmilyen hivatalos kapcsolata nem volt.) Emellett Dél kötelezettséget vállalt arra is, hogy pozitív északi megközelítés esetén kész elősegíteni a KNDK kapcsolatainak kiépítését az Amerikai Egyesült Államokkal és Japánnal. Phenjan természetesen régóta szerette volna ezt elérni, de úgy, hogy azért semmilyen politikai árat ne kelljen fizetnie, sőt az Egyesült Államok feltétel nélkül vonja ki csapatait Délről, Japán pedig fizessen kárterítést Északnak is – miként annak idején Délnek is fizetett – a japán gyarmati uralom alatt – 1910–1945 – elkövetett bűnök kompenzálására.²⁰

A július 7-i nyilatkozat megtételének legfőbb érdeme, hogy egyértelmű jelzést adott arról, hogy Dél felismerte az idő szavát, és készségét fejezte ki az észak–déli konfrontáció felszámolására. Lényegében segítséget ajánlott Északnak ahhoz, hogy szinte hermetikusan zárt rendszerét megnyithassa, és így mód nyíljon a partneri kapcsolatok kialakítására, az együttműködésen alapuló viszony kiépítésére, elősegítve ezzel az ország egyesítésének ügyét. Ebből kiindulva levonhatjuk az alábbi következtetést:

Jelentős mértékben módosult Dél egyesítési és külpolitikája. Az első következtetést támasztja alá, hogy a nyilatkozat Északot nem ellenségként, hanem ugyanannak a nemzetnek a részeként ismerte el, javasolta feladni a konfrontációt, az ellenségeskedést, a semmire nem vezető vetélkedést. Dél kész lett volna Északot a nemzetközi közösség

tagjaként elismerni. Észak-Korea ilyen formában történő elismerése mögött az a logikus felismerés állt, hogy a Koreai-félszigeten de facto két állam, két társadalom létezik, de ezen országok állampolgárai vérségi, kulturális, etnikai stb. alapon homogén nemzetet képeznek. Ennek elismerését jelentette a belkoreai kereskedelem módjára vonatkozó javaslat is. Kívülálló számára magától értetődő tényekről van szó. Hogy Koreában ez mégsem így volt, és nincs így ma sem, az a történelmi múlttal magyarázható. Kifejezett politikai bátorságra utalt, hogy Roh Tae Woo túltette magát az addigi ellenségeskedésen, és készségét nyilvánította a kapcsolatok új alapokra történő helyezésére.

A dél-koreai külpolitika változásait leginkább az a javaslat fémjelezte, amelyben a Koreai Köztársaság államfője készségét nyilvánította a vele szövetségben álló országok – közülük is a legfontosabb az Egyesült Államok és Japán – és a KNDK közötti kapcsolatok rendezésének elősegítésére. Ez egy teljesen új megközelítés volt, hiszen addig Dél nagyon határozottan ellene volt, hogy a Nyugat bármilyen formában javítsa viszonyát és fejlessze együttműködését Északkal.²¹

A július 7-i nyilatkozat lényegében a Koreai Köztársaság kormányának jóindulatát juttatta kifejezésre, amely fordulópontot jelzett az egyesítési és az északi politikában, vagyis a kommunista tömb országaival folytatott kapcsolatokban. Dél-Korea előfeltételek nélkül kész volt a párbeszéd fonalának ismételt felvételére és e célból több kezdeményezést is tett, amelyek kiterjedtek a vöröskeresztes tárgyalások újraindítására, oktatási szakemberek találkozájára, új külpolitika kialakítására, a tájékoztatás liberalizálására, az Észak-Korea irányába történő gazdasági nyitásra, parlamenti tárgyalások előkészítésére, illetve egy koreaközi csúcstalálkozó megszervezésére, amire csak 12 évvel később, 2000-ben, Kim Dae-jung elnök phenjani látogatása során került sor.

A fentiekről tájékoztatást adó Park Chul Un előzetes tárgyalást folytatott a Magyarország és Dél-Korea közötti kapcsolatok normalizálásáról is. Bár akkor az álláspontokban még volt különbség, a felek egyetértettek a tárgyalások folytatásában. Röviddel később, augusztus 8. és 12. között, Bartha Ferenc, az MNB akkori elnöke vezetésével küldöttség járt Szöulban. A tárgyalásokon a felek elvileg megállapodtak a konzuli kapcsolatok felvételéről még az olimpia előtt azzal, hogy fél éven belül teljes körű diplomáciai viszonyt létesítenek egymással.²²

A tárgyalások újabb, harmadik fordulójára augusztus 25-én ismét Park Chul Un érkezett – ez alkalommal is titokban – Budapestre.²³ Kíséretében volt több tárca képviselője. A kétnapos, éjszakába nyúló tárgyalások eredményeként a két ország külügyminisztériumának illetékes vezetői megállapodásra jutottak abban, hogy a Magyar Népköztársaság és a Koreai Köztársaság két lépcsőben renndezi kapcsolatát. Dél-Korea szeretne volna a mielőbbi teljes normalizálást, de a magyar fél számára időre volt szükség ahhoz, hogy a döntést legalább részben elfogadtassa a szocialista országok vezetőivel. Ezt tudomásul véve született az a kompromisszum, amelynek eredménye volt a politikai kapcsolatok normalizálásáról 1988. augusztus 26-án aláírt azon megállapodás – ma-

gyar részről dr. Görög János, a Külügyminisztérium Nemzetközi Jogi Főosztályának vezetője, koreai részről Min Hyung-Ki, a Külügyminisztérium Európai Főosztályának vezetője volt az aláíró – amelynek alapján a felek állandó képviseletet állíthattak fel egymás fővárosában, s egyidejűleg kötelezték magukat, hogy a legrovidebb időn belül tárgyalásokat kezdenek a teljes körű diplomáciai kapcsolatok felvételéről.²⁴ (Érdekesként érdemes megjegyezni, hogy a dokumentum aláírására a Külügyminisztérium egy volt vendégházában került sor, amely ma a dél-koreai állam tulajdonában van. Az aláíráson jelen volt Horn Gyula akkori külügyi államtitkár is, aki az egyik kezdeményezője és a kormányban a legfőbb támogatója volt a magyar–dél-koreai kapcsolatok rendezésének.) A megállapodás értelmében az állandó képviseletek a diplomáciai kapcsolatokról szóló 1961-es bécsi konvencióban meghatározott kiváltságokkal és mentességekkel rendelkeztek.²⁵ A képviseletek élén álló vezetők a megállapodás értelmében nem használhatták diplomáciai rangjukat, a beosztottak viszont ugyanúgy jogosultak voltak a diplomáciai ranghasználatra, mint a nagykövetségeken dolgozók. A megállapodásnak része volt egy gazdasági csomag is, amely a koreai fél által összességében 625 millió USD, többségében bankhitel folyósításáról rendelkezett.²⁶

Az augusztus 26-i megállapodás a ratifikációs okmányok kicserélése után, 1988. szeptember 13-án lépett hatályba. E célból Etre Sándor, a Külügyminisztérium illetékes területi főosztályának akkori helyettes vezetője utazott Szöulba.²⁷ (A magyar döntés rendkívül pozitív hatást váltott ki Dél-Koreában, amelynek kedvező kihatását nemcsak az olimpián részt vett magyar küldöttség, hanem valamennyi odalátogató magyar átlampolgár élvezhette.)

A két fél közötti megállapodás alapján a Koreai Köztársaság 1988. október 26-án a Fórum Szállóban²⁸ nyitotta meg budapesti Állandó Képviseletét, míg a Magyar Népköztársaság Állandó Képviselete december 7-én a szöuli Hilton Szállóban kezdte meg tevékenységét.²⁹

Az állandó képviseletek felállítása történelmi jelentőségű esemény volt a Koreai Köztársaság számára. Az ok érthető. A Magyar Népköztársaság lett az első szocialista ország, amely hivatalos államközi kapcsolatokat létesített Dél-Koreával, meghozva az áttörést a kommunista tömb irányába. A lépés jelentős visszhangra talált mind Keleten, mind Nyugaton.³⁰ Az utóbbi csoportba tartozó országok egyértelmű helyesléssel fogadták a bátor magyar döntést. A Magyar Népköztársaság akkori szövetségeseinek egy része hallgatólagosan támogatta a lépést, egyetértett azzal. Idetartozott a Gorbacsov vezette Szovjetunió, továbbá Lengyelország, Csehszlovákia és Jugoszlávia. Nem nyerte el a Todor Zsivkov vezette Bulgária helyeslését, bár nyílt bírálatot részükről sem váltott ki. Egyértelmű nemtetszését fejezte ki viszont Románia és az NDK. Ebben szerepet játszott az a tény is, hogy Ceausescu és Honecker baráti viszonyt tartott fenn Kim Ir Szennel. Magyarázatra sem szorul, hogy a KNDK részéről viszont heves reagálást váltott ki. Hazánkat, annak vezetését és népét bíráló, negatív színben feltüntetető írások jelentek meg

a napi sajtóban, illetve válaszként a magyar döntésre, az észak-koreai vezetés hazahívta budapesti nagykövétét.³¹ Az (Észak)Koreai Munkapárt központi lapja szerint Magyarország elárulta a marxizmus–leninizmus eszméjét, a munkásosztály forradalmát. A lap terjedelmes írása feltette a kérdést, hogy „Magyarország olyan nagy bajban van, hogy nincs más választása, mint néhány dollárért koldulni a dél-koreai báboknál?”³² Az érdekességhez tartozik, hogy akkor Kim Pjong Il, Kim Ir Szen ifjabb fia – a mai észak-koreai vezető, Kim Dzsong Il öccse – volt a KNDK nagykövete Budapesten. A diplomata a magyar–dél-koreai kapcsolatfelvételtől őt előzetesen tájékoztató Őszi István akkori külügyminiszter-helyettesnek egyet nem értését fejezte ki, de hozzátette, Magyarország szuverén állam, döntéseiért maga viseli a felelősséget. Két nappal később – nyilván központi utasításra – már tiltakozott, s a megállapodás azonnali felmondását követelte,³³ majd november 6-án, minden előzetes bejelentés nélkül végleg elutazott Budapestről. Ebben szerepet játszott az, hogy rájöttek, tiltakozásuknak semmilyen eredménye nem volt, hiszen megnyílt a dél-koreai állandó képviselő október végén.

Az állandó képviselők felállításáról szóló döntés miatt a KNDK akkori külügyminisztere, Kim Jong Nam tiltakozott phenjani nagykövetünknel, és átadott neki egy jegyzéket.³⁴ Az északi jegyzékre a magyar fél Nagy Gábor külügyminiszter-helyettes útján tért vissza. A diplomata bekérte az észak-koreai nagykövetet, aki a találkozó elfogadása majd lemondása után egy módosított időpontban, 1988. október 21-én ment be a Külügyminisztériumba. Nagy Gábor megkísérelte válaszjegyzékünket átadni az észak-koreai nagykövetnek, aki megtagadta annak átvételét. A kézbesítő útján kiküldött jegyzéket, felbontott borítékban, a nagykövetség visszaküldte a Külügyminisztériumnak.³⁵

Az állandó képviselők felállításáról szóló megállapodás aláírását követően a politikai kapcsolatok jelentős mértékben megélnkültek. Várkonyi Péter akkori külügyminiszter az ENSZ Közgyűlés 43. ülészakán, majd 1989. januárjában, a vegyi fegyverek betiltásával foglalkozó párizsi konferencián is találkozott dél-koreai kollégájával, és konzultációt folytatott vele, kölcsönös látogatásra hívva meg egymást. Novemberben Magyarországon járt a dél-koreai sportminiszter, s együttműködési megállapodást írt alá az ÁISH elnökével. December 27. és 29. között Shin Dong-won első külügyminiszter-helyettes járt nálunk. Ekkor került sor a két ország közötti beruházásvédelmi egyezmény aláírására is.

Az augusztus 26-i megállapodásban foglaltaknak megfelelően a két ország szakemberei időközben folytatták tárgyalásaikat a kapcsolatok teljes normalizálásáról. Azok rövid időn belül eredményesen zárultak, s e folyamat befejezéseként Horn Gyula külügyminisztériumi államtitkár 1989. február 1-én Szöulban aláírta a Magyar Népköztársaság és a Koreai Köztársaság közötti, teljes körű diplomáciai kapcsolatok felvételéről szóló jegyzőkönyvet, amelynek alapján az addigi állandó képviselők nagykövetségi rangra emelkedtek.³⁶ Ezzel együtt, szintén február 1-jén került aláírásra a két ország közötti kulturális egyezmény, a kereskedelmi és gazdasági együttműködési megállapodás, valamint a diplomata és szolgálati útlevelekre vonatkozó vízummentességi megállapodás.³⁷

A magyar–dél-koreai diplomáciai viszony létesítése a korábbiaknál is hevesebb támadást váltott ki a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság részéről. Az írott és elektronikus hírközlő szervek nemcsak bírálták, de kifejezetten becsmérelték is hazánkat, továbbá nyílt fenyegetést is kilátásba helyeztek arra az esetre, ha nem szakítjuk meg kapcsolatainkat Dél-Koreával. A Hanmindzsonra – Észak által pénzelt volt dél-koreai ellenzéki szervezet – hivatkozva közölték, hogy a dél-koreai forradalmi erők elsöpri a magyar képviselőt, és nem kímélik meg a bent lévők életét sem. A nemzetközi életben eléggé szokatlan kinyilatkozásokat azzal vélték megindokolni, hogy meglátásuk szerint a magyar fél „kezet fogott a dél-koreai bábokkal, akiknek néhány millió dollárért eladta a lelkét, s az amerikai imperialisták által játszott zenére táncot járt velük.”³⁸ Az észak-koreai rendszert jól ismerők számára a fentihez hasonló kinyilatkozások különösebb meglepetést nem keltettek, hiszen a phenjani rezsim retorikája azóta sem változott túl sokat. Ennek ellenére Szöulban komolyan vették a magyar missziót és személyzetét ért fenyegetést. Elkerülendő minden nem várt eseményt, a diplomáciai kapcsolatok felvételét követő néhány hetes időszakban a dél-koreai terroristaelhárító erők egy speciális egysége – 30-40 fő – védte állandó jelleggel a magyar képviselőt. Vélhetően ezzel is magyarázható, hogy az egyébként jó közbiztonsággal rendelkező Szöulban sem akkor, sem azóta nem érte semmilyen inzultus a magyar nagykövetséget. Ugyanakkor Phenjanban 1989. február 2-án bekérették a Külügyminisztériumba a Magyar Népköztársaság ottani nagykövétét, Kornidesz Mihályt, és gyakorlatilag felkérték a távozásra, ami azt jelentette, hogy *persona non grata* lett a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságban.³⁹ Ettől az időszaktól kezdve nincs rezidáló magyar nagykövet Északon. Ottani külképviseletünk 1999-ben történt bezárása óta pekingi nagykövetségünk látja el a Magyar Köztársaság képviselőtét a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságban.

A diplomáciai kapcsolatok felvételét követően kétoldalú együttműködésünk gyors fejlődésnek indult. 1989 tavaszán Budapesten járt a dél-koreai külügyminiszter. Látogatása idején került aláírásra a kettős adóztatás kizárásáról szóló egyezmény, valamint a műszaki-tudományos együttműködési megállapodás. Az élet szinte minden területére kiterjedő kooperáció más szférákban is bővítette szerződéses kapcsolatainkat. Aláírásra került a légügyi egyezmény, az állat-egészségügyi és az idegenforgalmi megállapodás, a választott bíróságok igénybevételeéről szóló kamaraközi egyezmény, az MTI és a Yonhap dél-koreai hírügynökség közötti együttműködési megállapodás. Bővültek a kapcsolatok a két ország egyetemei, tudományos akadémiai között is.

A dél-koreai miniszter látogatását 1991 márciusában viszonzta Jeszenszky Géza akkori külügyminiszter. Nevéhez kötődik a két ország közötti teljes körű vízummentességi egyezmény aláírása.⁴⁰ Az 1991. április végén hatályba lépett egyezmény alapján a két ország állampolgárai 90 napig tartózkodhatnak vízum nélkül egymás országában, kivéve a munkavállalás, tanulás céljából történő beutazást, mivel az továbbra is előzetes engedélyhez kötött.

A diplomáciai viszony együtt járt a magas szintű látogatások számának jelentős növekedésével is. A már említetteken túl 1989-ben Szöulban járt Medgyessy Péter akkori miniszterelnök-helyettes,⁴¹ gyakori volt a tárcák vezetői közötti konzultáció is. Göncz Árpád személyében 1990 őszen⁴² első alkalommal járt magyar államfő a Koreai Köztársaságban. Köztársasági elnökünk Roh Tae Woo köztársasági elnök 1989. novemberi magyarországi látogatását viszonzta. A dél-koreai államfő látogatását megelőzően – biztonsági okokból – felmondtuk a KNDK-val 1956-ban kötött vízummentességi megállapodást.⁴³ Roh Tae Woo magyarországi tartózkodása során külön biztonsági intézkedéseket léptettünk életbe. Az észak-koreaiak a tőlük megszokott módon reagáltak.⁴⁴

A diplomáciai kapcsolatok felvételét követően rövid időn belül sor került a két ország parlamentje közötti hivatalos kapcsolatok felvételére is. A kezdeti lépést a törvényhozók még 1989 márciusában, a Budapesten megrendezésre került IPU-közgyűlésen tették meg, amikor létrehozták a parlamenti baráti társaságokat. Ennek keretében 1989 decemberében magyar országgyűlési küldöttség tett hivatalos látogatást Szöulban,⁴⁵ ahová a Szabad György vezette többpárti delegáció is ellátogatott 1991 májusában.⁴⁶

Néhány nappal a diplomáciai kapcsolatok felvétele előtt a Kim Dae-jung vezette ellenzéki Béke és Demokrácia Párt küldöttsége járt Magyarországon, 1991 tavaszán pedig az SZDSZ képviselői látogattak el Szöulba. 1993-ban egy ötpárti parlamenti delegáció folytatott konzultációt Dél-Koreában.

Az elmúlt húsz év során a felsőszintű találkozók rendszeressé váltak. Göncz Árpád 1993-ban nem hivatalos látogatást tett Dél-Koreában, ahol részt vett a Taejonban megrendezett expón. Horn Gyula miniszterelnök 1995-ben járt Szöulban. Kapcsolataink fontos állomása volt Kim Dae-jung államfő 2001 decemberében tett magyarországi látogatása, illetve a koreai törvényhozás elnökének 2002 tavaszán, Budapesten folytatott tárgyalása.⁴⁷ Orbán Viktor volt miniszterelnök, ugyancsak nem hivatalosan, 2002-ben tett látogatást Dél-Koreában, ahol többek között részt vett a labdarúgó-világbajnokság megnyitóünnepségein. A dél-koreai kormányfő, Lee Hae-chan részvétele a Balatonőszödön megrendezett *Haladó Kormányzás* konferencián módot adott a kétoldalú kapcsolatok áttekintésére is. Koreai részről külön említést érdemel Ban Ki-mun külügyminiszter 2005. decemberi budapesti látogatása. 1989-et követően, kétoldalú alapon, másodszor járt dél-korai külügyminiszter nálunk, személyében a jelenlegi ENSZ-főtitkárt köszönthettük Budapesten.

Magyar oldalról az elmúlt időszakban Gyurcsány Ferenc miniszterelnök – 2005. márciusi –, Szili Katalin, az Országgyűlés elnöke – 2006. augusztusi – és Göncz Kinga külügyminiszter 2007. áprilisi szöuli tárgyalásait kell kiemelnünk.

A kormányfői látogatás nem titkolt célja volt, hogy helyreállítsa a Magyarországgal szemben megcsappant dél-koreai befektetői bizalmat. A látogatás elérte célját.

A magyar–dél-koreai kereskedelmi, gazdasági együttműködés a diplomáciai kapcsolatok felvétele előtt elhanyagolható szinten mozgott. A kereskedelmi forgalom nem

érte el az ötmillió dollárt, az sem közvetlenül, hanem harmadik országok bekapcsolásával bonyolódott. Ehhez képest a Dél-Koreába irányuló exportunk 2007-ben meghaladta a 250 millió dollárt, importunk pedig a kétmilliárd USD-t. A koreai statisztika ennél némileg árnyaltabb képet mutat, mivel az feltünteti azt is, hogy a Magyarországon működő dél-koreai gyárak számára behozott nyersanyagot, alkatrészeket hasznosítva, hova reexportáltuk az azokból készült termékeket, de még így is eléggé tetemes a koreai többlet. A miniszterelnöki látogatás igazi eredménye az volt, hogy a legmagasabb szinten került sor kapcsolatfelvételtre több olyan koreai vállalatirás vezetőivel, akik vagy már jelen voltak a magyar piacon, vagy befektetést terveztek térségünkben. A legjobb példa a Hankook Tire, amely 2005 tavaszán még csak tervezte közép-európai befektetését. Az 525 millió eurós beruházása helyszínéül végül Magyarországot, Rácalmás térségét választotta. A világ hetedik legerősebb abroncsgyártó cége ezzel a befektetésével a világ ötödik legjelentősebb vállalkozásává kíván válni a maga kategóriájában. A beruházás, amely több beszállítót is Dunaújváros körzetébe vonzott, közvetlenül 1500 munkahelyet hozott létre. A beszállítói háttérrel is figyelembe véve ez a szám megduplázódik. A Hankook Tire Co. vezetése már deklarálta, hogy a 2010-re befejeződő beruházásukat, amikortól évi 10 millió abroncsot gyártanak, követni fogja a második szakasz, amely – várhatóan – az elsővel azonos méretű lesz.

Szili Katalin, az Országgyűlés elnöke és az általa vezetett delegáció 2006 augusztusában látogatást tett a Hankook Tire egyik dél-koreai gyárában, ahol személyes tapasztalatot szerezhettek arról, hogy milyen gyár épül Magyarországon.

Összecszerúségét tekintve kétségtelen, hogy az elmúlt évek legnagyobb sikere a Hankook Tire beruházása. Nem kevésbé fontos azonban a Samsung Csoport jelenléte sem. A Samsung SDI Gödön lévő gyárában tévékészülékekhez és monitorokhoz képcsöveket gyártanak, egy későbbi fázisban plazmatévékhez is ott készítenek majd képcsöveket. A Samsung Electronics volt az első dél-koreai cég Magyarországon, amely már 1989-ben megkezdte működését Jászfényszarun, ahol évi több millió tévékészüléket gyártanak. A Samsung Electromechanics pedig Szigetszentmiklóson hozta létre alkatrészgyártó üzemét. Jelen van Magyarországon az LG, a Daewoo és a Hanwha csoport is. A koreai tőkebefektetés a 2002-es mintegy 300 millió USD-ről mára meghaladta a másfél milliárd dollárt.

Göncz Kinga külügyminiszter szöuli tárgyalásai jó alkalmat teremtettek arra, hogy a felek áttekintsék a miniszterelnöki tárgyalások óta eltelt időszak alatt elért eredményeket. Ez azonban egy „rutinlátogatás” eredménye is lehetne. Amiben a látogatás eltért a sok hasonlótól, az az volt, hogy külügyminiszterünk felkereste az észak-koreai Keszong városa mellett épülő dél-koreai ipari parkot. Voltak, akik megkérdezték, miért térünk el attól a szokásos programtól, hogy a Szöulba látogató külföldi vendéget Panmindzsonba visszük? Erre egyszerű volt a válasz: Panmindzson a múlttól, a Koreai-félsziget megosztásáról, míg Keszong a jövőről, a két Korea együttműködéséről

szól. Szöulban nagy tetszéssel és egyetértéssel fogadták kérésünket. Meglepő módon az észak-koreai hatóságok is rugalmasak voltak, és lehetővé tették az utazást. Ezzel ismét „történelmet írtunk” a Koreai-félszigeten. Tizenkilenc évvel az után, hogy Magyarország, a volt szocialista országok közül elsőként, felvette a diplomáciai kapcsolatot a Koreai Köztársasággal, külügyminiszterünk személyében az első, funkcióban lévő miniszter látogatott el Délről az Északon lévő Keszongba.

Az elmúlt húsz év történései igazolják azt a bátor lépést, amelyet 1988-ban megtett a magyar diplomácia. A Koreai Köztársasággal utánunk diplomáciai viszonyt létesítő volt szocialista országok részéről akkor megfogalmazódott az az igény, hogy a magyarokhoz hasonló „csomagot”, gazdasági együttműködést kapjanak. Erre Szöulban az volt a válasz, hogy az 1988-ban megrendezett szöuli olimpián az első helyezett aranyérmel, a második ezüstöt, a harmadok bronzot kapott, a többieket megtapsolták. Kár, hogy ezt az előnyünket mára részben elvesztettük.

Jegyzetek

- 1 *Protocol on the Establishment of Diplomatic Relations between the Hungarian People's Republic and the Republic of Korea.* Külügyminisztérium, Szerződéstár.
- 2 A Magyar Népköztársaság volt a hetedik állam, amely 1948-ban elismerte a KNDK-t.
- 3 Magyar Országos Levéltár, 001092/1987. 82. doboz.
- 4 *Korea Annual.* Szöul: Yonhap News Agency, 1991.
- 5 Észak-koreai napilapok és a *Nodon Szimnun* 1983. augusztusi, szeptemberi számai.
- 6 *Korea Annual, i. m.* és a *Korea Herald* 1983. szeptemberi számai.
- 7 Kótai Géza Várkonyi Péter külügyminiszterhez írt levelében kifejti, hogy „Havasi Ferenc, Horváth István és Szűrös Mátyás elvtársakkal, az MSZMP KB titkáraival egyeztetve az alábbi álláspontot alakítottuk ki. Egyetértünk azzal a javaslattal, hogy a Magyar Kereskedelmi Kamara tárgyaljon a dél-koreai partnerszervezetével együttműködési megállapodás megkötéséről, irodák felállításáról. Ez számunkra gazdasági előnyökkel járhat, lehetővé teszi a piaci jelenlétet, elősegítheti az export növekedését, a közvetítők kikapcsolását, esetleg működő tőke behozatalát, különösen, ha néhány érdekelt vállalat kiküldöttje is tevékenykedni kezd a piacon.” *Kamarai képviselet felállítása Dél-Koreában.* Magyar Országos Levéltár, 00275/1987. 82. doboz.
- 8 Lőrincze Péter, a Magyar Gazdasági Kamara főtitkára 1988. május 22–27-i szöuli tárgyalásai során állapodott meg dél-koreai partnereivel a képviselet felállításáról. *A Magyar Gazdasági Kamara vezetői szintű delegációjának szöuli úti jelentése.* Magyar Országos Levéltár, 002533/1/1988. 61. doboz.
- 9 Don Oberdorfer: *The Two Koreas.* New York: Library of Congress – Basic Books, 2001, 190. o.
- 10 *Jelentés a Koreai Köztársaság delegációjával folytatott tárgyalásokról.* Magyar Országos Levéltár, 003503/2/1988. 61. doboz.
- 11 Park Chul Un a Marjai Józseffel folytatott megbeszélésén is szorgalmazta a diplomáciai kapcsolatok mielőbbi felvételét, amire Marjai jelezte, a *de jure* elismerésre, nagykövetségek nyitására, nagykövetek küldésére 1989. IV. negyedévében lehet számítani, de arra előbb is sor kerülhet, ha a gazdasági kapcsolatokban gyors az előrehaladás. *Jelentés a Koreai Köztársaság delegációjával folytatott tárgyalásokról.* Magyar Országos Levéltár, 003503/2/1988. 61. doboz.

- 12 *Feljegyzés Grósz Károly elotárs találkozájáról a dél-koreai delegációvezetővel.* Magyar Országos Levéltár, 003496/1/1988. 60. doboz.
- 13 *Korea Herald*, 1989. február 2.
- 14 Roh Tae Woo: „A Single National Community”. In: *Korea a Nation Transformed. Selected Speeches of President Roh Tae Woo.* Szöül: The Presidential Secretariat (The Republic of Korea), 1990. 65–69. o.
- 15 *A White Paper on South-North Dialogue in Korea.* Szöül: National Unification Board (Republic of Korea), 1988.
- 16 Gorbacsov 1986. július 28-i vlagyivosztoki beszédét annak jeleként értékelték, hogy a Szovjetunió kész kapcsolatait normalizálni olyan országokkal is, mint Dél-Korea. L. *Korea Herald*, 1986. július 30.
- 17 A krasznofarszki beszéd 1988. szeptember 16-án hangzott el, amelyben a szovjet vezető hétpontos béketervet körvonalazott Ázsia és a Csendes-óceán térségére. L. *Korea Herald*, 1988. szeptember 18.
- 17 *Korea Herald*, 1988. szeptember 29.
- 18 *Korea Herald*, 1988. június 4.
- 19 Roh Tae Woo: „We Can Do It”. In: *Korea a Nation Transformed... , i. m.*
- 20 *A White Paper... , i. m.*
- 21 *Roh elnök nyilatkozata.* Magyar Országos Levéltár, 003287/1/1988. 60. doboz.
- 22 Dél-Korea számára fontos volt, hogy még az 1988. évi szöuli nyári olimpiai játékok előtt áttörést érjen el legalább egy volt szocialista országgal. Úgy vélték, hogy egy ilyen bejelentés hozzájárulhat a játékok biztonságos lebonyolításához.
- 23 *Korea Herald*, 1989. február 2.
- 24 *Korea Herald*, 1988. szeptember 14., *Népszabadság*, 1988. szeptember 14.
- 25 L. 1965. évi 22. tvr. a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés kihirdetéséről. Budapest: Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa, 1965.
- 26 Don Oberdorfer: *i. m.* 190. o.
- 27 A koreaiul tökéletesen beszélő diplomatánk lett a szöuli magyar állandó képviselő vezetője, majd az első magyar nagykövet. Nevét még ma is sokan emlegetik Dél-Koreában azok között, akik úttörő szerepet játszottak kétoldalú kapcsolataink kialakításában.
- 28 A mai Intercontinental Szálloda.
- 29 *Korea Herald*, 1988. október 27. és december 8.
- 30 Park Chul Un: „Our Task and Northern Policy”. *Journal of Political Culture*, No. 18. (1990).
- 31 *Korea Herald*, 1988. november 8.
- 32 Don Oberdorfer: *i. m.* 191. o.
- 33 Szeptember 14-én Kim Pjong Il Őszi István miniszterhelyettesnél tiltakozott. Közölte: „népünk érdekeit sértő lépésük ellen határozottan tiltakozunk, mert ez kihívás a KNDK, a koreai nép egyetlen törvényes képviselője, a dél-koreai hazafiak, diákok egyesítésért folytatott harcának”. Követelte, hogy a magyar kormány a lépését vonja vissza. „Ellenkező esetben a következményekért a magyar félnek kell vállalnia a teljes felelősséget.” Magyar Országos Levéltár, 003764/1988. 60. doboz.
- 34 Kim Jong Nam külügyminiszter 1988. szeptember 19-én bekérlette Kornidesz Mihály nagykövetet, és jegyzéket adott át, amely többek között az alábbiakat tartalmazta:
„A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság Kormánya nagy sajnálattal értesült a hírről, miszerint a Magyar Népköztársaság Kormánya állandó képviselők kölcsönös létesítését és a diplomáciai kapcsolatok felvételét célzó tárgyalások megkezdésében egyezett meg a dél-koreai bábokkal. Annyira megdöbbentő a hír, hogy annak valódiságában is kételkedünk.”
„Ahogy földünk népei által egységesen elfogadott, a dél-koreai bábok keze a demokráciáért, az emberi jogokért és az ország egyesítéséért harcoló néppel szembeni bűncselekmények, a barbár elnyomás vérével szennyezett.”
„Semmiképpen nem igazolható, hogy kommunista eszmeiségű emberek pusztán gazdasági számításoktól vezéreltetve megfogják a fasiszta hóhérok nép vérével szennyezett kezét.”
„A magyar kormány a dél-koreai bábok hivatalos elismerésével gyakorlatilag elfogadta az amerikai és japán imperialisták, valamint a dél-koreai bábok »keresztelimerés« koncepcióját, és kedvező feltételeket teremtett a »két Korea« összetákolására irányuló törekvésekhez.”

- „A KNDK Kormánya a magyar fél miatt a két ország között kialakult abnormális helyzet rendezése érdekében határozottan követeli, hogy a Magyar Népköztársaság Kormánya mondjon le állandó képviselői létrehozásáról, amiben megállapodott Dél-Koreával, és ne létesítsen vele diplomáciai kapcsolatot.” Magyar Országos Levéltár, 003764/8/1988. 60. doboz.
- 35 Magyar Országos Levéltár, 003764/26/1988. 60. doboz.
- 36 Az MSZMP KB 1988. november 22-i határozata azt ajánlotta a Minisztertanácsnak, hogy hatalmazza fel a Külügyminisztériumot, hogy tárgyalásokat kezdjen a teljes körű diplomáciai kapcsolatok felvételéről a Koreai Köztársasággal. Ezt követően a PB 1988. december 27-i határozatában helyeselte, hogy a KÜM tárgyalásokat folytasson a Koreai Köztársaság Külügyminisztériumával a diplomáciai kapcsolatok felvételének feltételeiről, majd állapodjon meg a teljes körű diplomáciai kapcsolatok felvételéről és nagykövetek cseréjéről. E felhatalmazások alapján Horn Gyula 1988. december 27–29. között Budapesten tárgyalást folytatott a dél-koreai külügyminiszter első helyettesével a feltételekről. A Minisztertanács 1989. január 10-én kelt, 3007/1989. sz. határozata egyetértett azzal, hogy a Magyar Népköztársaság nagyköveti szintű diplomáciai kapcsolatot létesítsen a Koreai Köztársasággal, és felhatalmazta a külügyminisztert, hogy e tárgyban előterjesztést tegyen a Népköztársaság Elnöki Tanácsához. Az Elnöki Tanács 1989. január 27-i, ET 114/1989. számú határozata felhatalmazta dr. Horn Gyula külügyminisztériumi államtitkárt arra, hogy a Magyar Népköztársaság és a Koreai Köztársaság között a diplomáciai kapcsolatok felvételéről szóló jegyzőkönyvet aláírja. *Diplomáciai kapcsolatok létesítése a Magyar Népköztársaság és a Koreai Köztársaság között.* Magyar Országos Levéltár, 0072/1989 és 0072/2/1989. 60-as doboz.
- 37 *Korea Herald*, 1989. február 2. és *Népszabadság*, 1989. február 2.
- 38 *A Nodon Szinmun* 1989. február 2. és 5. közötti számai.
- 39 *Korea Herald*, 1989. február 5.
- Li In Gju külügyminiszter-helyettes 1989. február 2-án este 6 órára kérte be Kornidesz Mihály nagykövetet, akinek átadott egy jegyzéket, amely többek között az alábbiakat tartalmazta: „A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság Külügyminisztériuma közli az önök Külügyminisztériumával, hogy kormányunk bejelenti azon döntését a Magyar Népköztársaság kormányának, melynek értelmében nagyköveti szintről ügyvivői szintre csökkenti Magyarországgal való diplomáciai kapcsolatunkat, s hivatalosan visszahívja az önök országában akkreditált nagykövetségünket. Kérjük a magyar felet arra, hogy hívja vissza a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságban akkreditált nagykövetét, s tegyen megfelelő intézkedést.” II. 2-i RT távirat: KNDK-jegyzék diplomáciai kapcsolatok szintjének csökkentéséről. Magyar Országos Levéltár, 00841/1989. 51-es doboz.
- 40 *Korea Herald*, 1991. március 26.
- 41 *Korea Annual*, i. m. 1991.
- 42 Göncz Árpád 1990. november 14. és 17. között járt Koreában. Látogatásáról az akkori sajtó részletesen beszámolt.
- 43 A Külügyminisztérium 1989. július 10-én jegyzéket adott át a KNDK budapesti ideiglenes ügyvivőjének, amelyben közöltük, hogy 1989. augusztus 10-i hatállyal felmondjuk a KNDK-val 1956-ban kötött, 1967-ben részben kiterjesztett, a diplomata, szolgálati, valamint a hivatalos célból magánútlevéllel utazók vízummentességéről szóló megállapodást. Erre július 18-án érkezett a phenjani válaszlás, amely úgy szólt, hogy a KNDK 1989. augusztus 1-i hatállyal szünteti meg a vízummentességi megállapodást. *A magyar–KNDK részleges vízummentességi egyezmény felmondása.* Magyar Országos Levéltár, 002491/1989. 51. doboz; *Érvek a vízummentességi megállapodás felmondása mellett a MNK és a KNDK között.* Magyar Országos Levéltár, 002441/1/1989. 51. doboz.
- 44 An Min Szu, a KNDK Külügyminisztériumának területi fősztályvezetője phenjani ügyvivőnkkel közölte, hogy „bizalmas értesüléseink szerint minden KNDK-beli állampolgárra egy-egy titkos rendőrt osztottak be. Ezzel a tevékenységgel a magyar hatóságok a nemzetközi jog, a diplomaták mentelmi jogának megsértésével súlyosan veszélyeztették a KNDK állampolgárainak biztonságát. A nemzetközi gengszterizmus banditái cselekszenek így”. A hivatalos magyar válasz szerint a dél-koreai államfő budapesti látogatásakor alkalmazott biztonsági intézkedéseket a korábbi dél-koreai

elnökök elleni merényletek és a nemzetközi terrorizmus akciói indokolták. Magyar Országos Levéltár, 004319/1989. 51. doboz.

45 *Diplomacy Magazin*, 1989. december.

46 *Koreai Times*, 1991. május 24., *Korea Herald*, 1991. május 25. A delegáció tagja volt többek között Orbán Viktor és Szabó Iván is.

47 Érdemes megemlíteni, hogy Lee Man-sup, a Koreai Nemzetgyűlés akkori elnöke 1956-ban, egyetemi hallgatónaként, diáktársai körében fellépett a magyar szabadságharc és forradalom támogatása mellett. Mintegy tízfős csoportjuk Budapestre kívánt utazni, hogy közvetlenül támogassák a magyar nép harcát a szovjet megszállókkal szemben. Akkori bátor kiállásáért Mádl Ferenc köztársasági elnöktől megkapta a Magyar Köztársaság külföldieknek adható legmagasabb kitüntetését. A csoport egy másik tagját Szili Katalin tüntette ki 2006-os szülői látogatása során.